

Motion till riksdagen 2020/21:449

av **Linda Westerlund Snecker m.fl. (V)**

Stoppa skjutningarna och öka tryggheten i socialt utsatta områden

---

1 Innehållsförteckning

1 Innehållsförteckning	1
2 Förslag till riksdagsbeslut	2
3 Inledning	3
4 Vad säger forskningen om brottsutvecklingen?	3
5 Brottsförebyggande arbete	4
6 Utveckling av polisens medborgarlöften	5
7 Sprid fasmodellen till alla utsatta områden	6
8 Tillsätt en nationell haverikommission mot skjutningar	7
9 Sprid polisens projekt ”Sluta skjut” till hela landet	7
10 Inrätta lokala sociala insatsgrupper	8
11 Samordning mellan kommuner och myndigheter	8
12 Mobila polisstationer för ökad trygghet	9
13 Trygghetsvärdar och trygghetszoner	9
14 Socionomer och familjebehandlare på högstadieskolor	10
15 Kvinnor i socialt utsatta områden	11
16 Förbjud s.k. knarkskrämmor i tätbebyggda områden	11
17 Riktade insatser mot narkotikabruk	12

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att polisens arbete med medborgarlöften bör utvecklas till att omfatta frågan om att människor inte ska bemötas eller behandlas på ett speciellt sätt enbart på grund av sitt ursprung och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att genomföra en kartläggning av landets socialt utsatta områden och relevanta aktörer samt sprida fasmodellen som arbets sätt till dessa områden och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en nationell haverikommission i syfte att minska skjutningar, dödligt våld och gängkriminalitet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Polismyndigheten och Kriminalvården i uppdrag att ta fram en plan för att sprida ”Sluta skjut” till hela landet och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till att inrätta lokala sociala insatsgrupper i syfte att minska skjutningar, dödligt våld och gängkriminalitet och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att ta fram riktlinjer för konkreta förebyggande insatser på lokal nivå och vid behov bistå med hjälp och vägledning för att arbetet i de lokala sociala insatsgrupperna ska komma igång och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Polismyndigheten i uppdrag att ta fram en plan för att införa mobila polisstationer i samtliga socialt utsatta områden och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till att inrätta särskilda trygghetszoner med trygghetsvårdare i socialt utsatta områden och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheten att inrätta skolsociala samverkansteam med socionomer och familjebehandlare vid samtliga högstadieskolor i socialt utsatta områden och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till åtgärder för att kvinnor i socialt utsatta områden ska få likvärdiga förutsättningar som kvinnor i andra områden och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag som förbjuder knarkskrämmor/ljudlarm i tätbefolkade områden och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Polismyndigheten i uppdrag att genomföra riktade insatser mot områden med hög narkotikakonsumtion i syfte att strypa efterfrågan och tillkännager detta för regeringen.

3 Inledning

Det är Vänsterpartiets absoluta övertygelse att en stark, gemensamt finansierad och jämlik välfärd med en väl fungerande skola, fritidsverksamhet, sjukvård, socialtjänst, låg arbetslöshet och ett starkt socialt försäkringssystem är det bästa sättet att motverka klassamhället och att förebygga kriminalitet. Samtidigt måste grov brottslighet som gängkriminalitet och våldsbejakande extremism bekämpas på ett effektivt sätt med hjälp av lagstiftning som bygger på de grundläggande rättsliga principerna i en rättsstat. Att lagstifta om längre straff för vissa brott kommer dock aldrig att vara lösningen. I stället behövs ett helhetsgrepp på och en kraftansamling för det brottsförebyggande arbetet samt en satsning på den gemensamma välfärden. I det brottsförebyggande arbetet behöver samtliga relevanta myndigheter, inte bara socialtjänst och polis, samverka.

Vänsterpartiet anser att kriminalitet och radikaliserings i första hand ska hanteras som en socialpolitisk fråga i stället för en säkerhetspolitisk. Vår uppfattning är att dagens utbildningssystem, de ökade klyftorna i samhället, nedmonteringen av de sociala skyddsnäten, arbetslöshet och en ökad segregation leder till att en del personer blir diskriminerade och hamnar utanför samhället. Denna utveckling leder i sin tur till en ökad rekryteringsbas för bl.a. gängkriminalitet och våldsbejakande extremism. Vi vill därför se politiska initiativ och lagstiftning som framför allt stärker kommuners, civilsamhällets och andra aktörers förebyggande arbete, snarare än en ensidig fokusering på rättspolitik och straffrätt. När samhället lämnar vissa orter eller stadsdelar kan de kriminella, våldsbejakande krafterna slå rot. Sådana krafter har betydligt svårare att agera i ett lokalsamhälle där det finns en närvarande områdespolis som har invånarnas förtroende, mötesplatser i form av folkbibliotek, ett aktivt civilsamhälle och fritidsgårdar, samhällsinstitutioner i form av socialkontor, försäkringskassa och arbetsförmedling samt förskolor och skolor där personalen har resurser och tid att se varje barn. Ett samhälle där människor trivs och har framtidstro. Förebyggande åtgärder, ett starkt välfärdssamhälle, skola och möjligheten att få ett arbete, en god tillgång till kultur- och fritidsverksamhet, fungerande sjukvård och andra saker som ger goda framtidsutsikter till ett bra liv är grundförutsättningar för att motverka kriminalitet och extremism. Det förebyggande arbetet måste därför bygga på en genomarbetad samhällsanalys och effektiva åtgärder. Dessvärre har tidigare åtgärder ofta saknat systemtänkande, varit fragmentariska, kortsiktiga och för fokuserade på enskilda individer i stället för på området. För att kunna vända den negativa utvecklingen i områden som särskilt drabbats av kriminalitet måste åtgärderna utgå från ett systemändrande perspektiv.¹

4 Vad säger forskningen om brottsutvecklingen?

Det dödliga våldet har sedan 1990-talets början stadigt minskat i Sverige, fram till för några år sedan, då nedgången bröts och i stället övergick i en uppgång. Nivån i dag är dock fortfarande lägre än under 1990-talet.²

En rapport³ från Institutet för framtidsstudier (IFF) 2018 visar att brottsligheten i Sverige ligger på en stabil nivå (Brottsförebyggande rådet, Brå, 2018). Exempelvis har

¹ Rinkebymiljarden. En riktigt bra affär, Nilsson Lundmark, Eva och Nilsson, Ingvar, 2017.

² Dödligt våld i den kriminella miljön 2005–2017, Brottsförebyggande rådet, rapport 2020:4.

³ Institutet för framtidsstudier, Våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet i Sverige, Forskningsrapport 2018:4.

antalet bostadsinbrott och personrån varit oförändrat under i stort sett hela 2010-talet och andelen som uppger att de utsatts för misshandel har minskat. När det gäller ungdomskriminaliteten som helhet uppvisar även den en stabil eller lätt nedåtgående trend (Estrada, 2017) och landets yngre befolkningsgrupper är betydligt mindre brottsbelastade än de äldre grupperna. Men samtidigt som lagöverträdarna har blivit färre över tid (en minskning i prevalens) har antalet brott per lagöverträdare blivit fler (en ökning i incidens).

Det är en förhållandevis liten grupp unga män som begår den största delen av de grövsta brotten. Det är inte särskilt sannolikt att ”hårdare tag” med längre straff kommer att avhålla denna grupp män och andra unga män som befinner sig i riskzonen för liknande kriminalitet från att begå brott. Vårt resonemang bekräftas och styrks av forskning som visar att längre straff inte är effektiva i den meningen att de får människor att begå färre brott. En person som sitter i fängelse är visserligen delvis förhindrad från att begå nya brott. Men för att få effekt på brottsnivån i samhället krävs att människor sitter inspärrade under väldigt långa perioder.⁴ Detta är en helt annan inställning till brottsprevention och straff än den som i dag finns i de nordiska länderna. Vi vänder oss bestämt emot en utveckling där människor sitter inlåsta på lång obestämd tid utan möjlighet till rehabilitering och återanpassning till samhället.

Den mest använda våldsmetoden vid dödligt våld generellt i Sverige är kniv, men användningen av skjutvapen har ökat stadigt sedan mitten av 2000-talet och är i dag nästan lika vanlig som kniv. Enligt studier från Brottsförebyggande rådet (Brå)⁵ kan ökningen kopplas till konflikter i den kriminella miljön. Det dödliga våldet vid kriminella konflikter har i stor utsträckning flyttat utomhus, till olika platser i den offentliga miljön. Det är vanligt att skjutvapen används, och under perioden 2005–2017 har skjutvapen blivit ännu vanligare. Automatvapen förekommer i stort sett inte alls fram till 2012, men förekommer i nära en fjärdedel av fallen i den kriminella miljön under den senare delen av perioden. Studien visar att brottsoffer för dödligt våld vid konflikter i den kriminella miljön generellt är yngre än vid andra typer av dödligt våld. Vidare är dödligt våld vid konflikter i den kriminella miljön i första hand ett storstadsfenomen. En dryg tredjedel av fallen har skett i Stockholms län (35 procent), en dryg fjärdedel i Västra Götaland (26 procent) och en knapp fjärdedel i Skåne (23 procent), medan en sjättedel skett i övriga landet (16 procent).

Utvecklingen av skjutvapenvåld och handgranatsdetonationer är starkt koncentrerad till socialt utsatta områden i svenska storstäder, där levnadsvillkoren är betydligt sämre och individernas sociala och ekonomiska resurser svagare. Våldet drabbar främst unga män som är aktiva i, eller vistas i närhet av, kriminella miljöer.⁶

5 Brottsförebyggande arbete

Brottsförebyggande arbete syftar till att systematiskt och kunskapsbaserat arbeta mot brottslighetens orsaker och att begränsa möjligheterna att begå brott. Brottsförebyggande arbete måste ske i nära samverkan mellan statliga myndigheter, kommuner,

⁴ Se t.ex. Felipe Estrada, professor i kriminologi, Stockholms universitet, m.fl.

⁵ Se bl.a. Dödligt våld i den kriminella miljön 2005–2017, Brottsförebyggande rådet, rapport 2020:4.

⁶ Institutet för framtidsstudier, Våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet i Sverige, Forskningsrapport 2018:4.

frivilligorganisationer, föreningar och trossamfund, framför allt på lokal nivå. Med sin unika kunskap om brottsligheten och dess utveckling inom ett visst geografiskt område kan t.ex. Polismyndigheten och Säkerhetspolisen bidra med relevant information vid framtagandet av lokala problembilder som kan guida och styra såväl det lokala brottsförebyggande arbetet som det lokala arbetet för att motverka gängkriminalitet och våldsbejakande extremism. Polismyndighetens rapport Kriminell påverkan i lokalsamhället – En lägesbild för utvecklingen i utsatta områden (2019) visar att det är totalt 60 områden som bedöms ha en kriminell påverkan i lokalsamhället av sådan allvarlighetsgrad att de bör inkluderas i den nationella lägesbilden. Sammantaget är den generella bedömningen att situationen utvecklats i rätt riktning, även om det skett försämringar i några områden. Polisen gör bedömningen att arbetet med att fortsätta minimera den kriminella påverkan i lokalsamhället kommer att behöva fortsätta under en längre tid. Situationen för de som bor och arbetar i de utsatta områdena är fortfarande väsentligt påverkad och kräver fortsatta krafttag från olika samhällsfunktioner. Det finns utmaningar för det enskilda lokalpolisområdet att hantera den omfattande problematik som finns i utsatta områden och det är svårt för lokalpolisen att på egen hand få bukt med situationen.

Förebyggande åtgärder på lokal nivå är nödvändiga eftersom det är där som kriminella gäng och våldsbejakande extremistgrupper verkar. För att det brottsförebyggande arbetet ska vara effektivt och framgångsrikt krävs att samtliga relevanta aktörer på lokal nivå samverkar både när det gäller definitionen av problemet, framtagandet av en handlingsplan mot problemet och i genomförandet av de åtgärder som följer av den. På så sätt skapas förutsättningar för statliga myndigheter, kommunala verksamheter och det civila samhällets organisationer, inklusive trossamfund, att utifrån ett helhetsperspektiv kunna arbeta målinriktat tillsammans. Redan i dag pågår det på flera platser i landet framgångsrikt brottsförebyggande arbete. Vänsterpartiet anser att de insatser och åtgärder som fungerar bra bör spridas till alla socialt utsatta områden.

6 Utveckling av polisens medborgarlöften

Polisens arbete i utsatta områden är av stor vikt för att vända en negativ utveckling och bromsa kriminaliteten. Det är dock svårt för polisen att verka för en positiv förändring om de inte har lokalbefolkningens förtroende. Det skapar en tystnadskultur och en misstro där människor tvekar inför att dela med sig av upplysningar till polisen.

Forskning visar att god samverkan mellan polis och lokalsamhälle kan bidra till att öka förtroendet för polisen, ha positiva effekter på upplevd trygghet och leda till minskad brottslighet. Redan i dag arbetar polisen med medborgarlöften som handlar om att polisen ska lyssna till vad de som bor och verkar i ett område upplever som viktigt för att de ska känna sig trygga och säkra. Syftet är att öka tryggheten, förebygga brott och stärka förtroendet för polisen genom att stärka medborgarnas och lokalsamhällets delaktighet i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet.

Tyvärr tyder flera händelser de senaste åren på att etnisk/rasprofilering sker inom polisens verksamhet. Detta leder till att vissa personer i högre grad pekas ut av rättsväsendet. Det skadar förtroendet för rättsväsendet och för samhällets demokratiska uppbyggnad. Rapporten Slumpvis utvald av Civil Rights Defenders och kriminologiska institutionen på Stockholms universitet⁷ redogör för de likheter och skillnader i polis-

⁷ Slumpvis utvald – Ras-/etnisk profilering i Sverige, Civil Rights Defenders i samarbete med

bemötande som förekommer mellan olika etniska minoriteter och grupper som rasifieras. Ur ett polisperspektiv är frågan om etnisk/rasprofilering känslig och kritik mot kåren avfärdas ofta. Tre argument framträder när erfarenheter av etnisk/rasprofilering begripliggörs utifrån polisens logik. För det första uttrycker informanterna att det finns ruttna äpplen inom kåren, liksom i övriga samhället. Etnisk/rasprofilering reduceras till enskilda händelser, till en anomali. För det andra förstås vissa sysslor, t.ex. utlänningskontroller, som ofrånkomligt rasifierande. Det tredje argumentet är kopplat till plats; vissa bostadsområden är mer brottsutsatta än andra. Det förklarar enligt poliserna själva varför etniska minoriteter och grupper som rasifieras oftare stoppas av polisen.

Etnisk/rasprofilering är förbjuden. Att polisen gör fler kontroller i utsatta områden kan inte förklara hela problematiken. Polisens arbetsmetod får inte baseras på fördomar. Detta leder till en misstro mot polisen i de områden som allra mest behöver polisens insatser och ett högt förtroende för rättsväsendet och samhället. För att polisen ska ha någon möjlighet att bygga tillit och förtroende hos de boende i ett utsatt område måste det finnas garantier för att etnisk/rasprofilering inte förekommer i polisens arbete. Varje gång polisen agerar rasistiskt raseras det förtroende och den tillit till rättsväsendet som finns hos lokalbefolkningen. Det blir kontraproduktivt och polisen får därmed ännu svårare att bygga upp tilliten igen och göra sitt jobb.

Det pågående arbetet med medborgarlöften bör utvecklas till att omfatta frågan om att människor inte ska bemötas eller behandlas på ett speciellt sätt enbart p.g.a. sitt ursprung. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7 Sprid fasmodellen till alla utsatta områden

Brottsförebyggande rådet (Brå) har utvecklat den s.k. fasmodellen som kan tillämpas vid långsiktiga samverkansprojekt mot brottslighet och otrygghet i utsatta områden. Grunden för fasmodellen är att ett område kan befinna sig i tre olika faser och att varje fas har olika förutsättningar för såväl brottsbekämpande som förebyggande arbete. I fas 1 är det svårt för polis och kommun att arbeta i området. Då handlar det främst om att skapa förutsättningar för ett mer omfattande brottsbekämpande och brottsförebyggande arbete i nästa fas. I fas 2 har det etablerade samhället lyckats återta viss kontroll i området och då finns det ännu större utrymme för förebyggande aktiviteter. I fas 3 har de boendes förtroende för kommun och polis ökat ytterligare, vilket leder till att fler lämnar information till polisen och kommunen. Det ökar förutsättningarna för att även arbeta mot den mindre synliga brottsligheten. Fasmodellen används bland annat i Gottsunda av polisen i samarbete med kommunen under 2019–2024. Brå följer upp och stöttar det pågående arbetet. Satsningen syftar till att minska antalet skjutningar, öka tryggheten för de boende i vissa områden och i centrum, nolltolerans mot narkotikaförsäljning och svarta hyreskontrakt samt att minska rekryteringen till kriminalitet. Arbetet med fasmodellen bygger på samverkan mellan polis, kommun, fastighetsägare, boende i området, lokala organisationer med fler civila aktörer. Modellen kan utvecklas och bör anpassas till rådande lokala förhållanden i respektive område.⁸

---

kriminologiska institutionen, Stockholms universitet, december 2017.

⁸ Se t.ex. Aktivera samhället mot livskvalitetsbrott. Trygghetskommissionens förslag på hur säkerhet och trygghet ska kunna öka i människors vardag, 2018.

Vi anser att fasmodellen bör spridas som arbetssätt till alla socialt utsatta områden i landet. Regeringen bör ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att genomföra en kartläggning av landets socialt utsatta områden och relevanta aktörer samt sprida fasmodellen som arbetssätt till dessa områden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8 Tillsätt en nationell haverikommission mot skjutningar

Skjutvapenvåldet skördar unga människors liv och slår sönder familjer. Otryggheten för alla invånare ökar i de områden där skjutningarna förekommer. Intensiva satsningar har gjorts av rättsvårdande myndigheter för att stoppa den gängkriminella utbredningen. Operation Rimfrost har haft viss framgång, bl.a. har 535 individer frihetsberövats och en större mängd vapen, sprängämnen och narkotika beslagtogs men skjutningarna har dessvärre inte minskat. Det är nu hög tid att regeringen tar ett helhetsgrepp på problematiken med utgångspunkt i forskning och beprövad erfarenhet i syfte att minska förekomsten av skjutningar, dödligt våld och gängkriminalitet. Alla berörda aktörer och myndigheter som polis, kriminalvård, Brottsförebyggande rådet, socialtjänst, skola, civilsamhällets organisationer, relevanta forskare m.fl. behöver samlas i syfte att ta fram en konkret handlingsplan för att minska våldet och gängkriminaliteten. Vidare bör kommunernas, regionernas respektive statens ansvar och skyldigheter tydliggöras i arbetet.

Regeringen bör tillsätta en nationell haverikommission i syfte att minska skjutningar, dödligt våld och gängkriminalitet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

9 Sprid polisens projekt ”Sluta skjut” till hela landet

”Sluta skjut” är ett samarbete mellan polisen, Kriminalvården, Malmö stad och engagerade medborgare för att förebygga skjutningar och göra det lättare att få rätt stöd för den som vill bort från ett våldsamt liv. Strategin bygger på en beprövad amerikansk modell, GVI (gruppvåldsintervention), som visat goda resultat i våldsutsatta städer i USA. Strategin togs fram i USA i början av 1990-talet av David Kennedy och National Network For Safe Communities vid John Jay College. GVI har upprepade gånger visat att våldet kan minska dramatiskt när medborgare, polis, kriminalvård och socialarbetare går ihop för att arbeta direkt med den lilla men aktiva del av samhället som ägnar sig åt våld och kriminalitet i grupper. Kortfattat handlar det om att bryta den gruppdynamik som fostrar ett våldsamt beteende och ersätta den med en gruppdynamik som ser och förstår de många negativa konsekvenserna som följer en våldsakt, och fördelarna med att upphöra med våldet. Strategin handlar om ett välkoordinerat samarbete, ett bättre nyttjande av existerande resurser och sättet att kommunicera ut arbetet till grupper och deltagare. Även om lösningen låter enkel så kan det vara svårt att vara den som lägger ifrån sig vapnet först, även om personen kanske vill. GVI:s strategier är utformade för att underlätta för de som är inblandade i skjutningar att upphöra med dem.

En central del av GVI är en s.k. call-in. En call-in är ett möte mellan gruppmedlemmar och de aktörer som gemensamt jobbar med strategin, dvs. polis, socialtjänst, krimi-

nalvård och representanter från samhället som grupperna respekterar och lyssnar på. Syftet med en call-in är att informera medlemmarna om de konsekvenser som drabbar hela gruppen om en person skjuter någon annan, att etablera ett tydligt budskap från alla delar av samhället att våld inte är accepterat, erbjuda en väg ut från ett liv i våld med hedern i behåll och där stöd finns för den som vill hitta en väg in i samhället igen. De som kallas till en call-in är personer som redan är i kontakt med kriminalvården, som en del av deras villkorliga frigivning eller skyddstillsyn. Deltagarna ska sedan sprida budskapet vidare.

Regeringen bör ge Polismyndigheten och Kriminalvården i uppdrag att ta fram en plan för att sprida ”Sluta skjut” till hela landet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

10 Inrätta lokala sociala insatsgrupper

Vänsterpartiet anser att det förebyggande arbetet utöver generella välfärdssatsningar bör bestå i samordnade insatser mellan aktörer på både nationell, regional och lokal nivå samt givetvis även engagera och inkludera civilsamhällesaktörer, skolan och fritidsverksamheter, trossamfund och i lämpliga fall delar av näringslivet. Arbetet behöver vara långsiktigt och strukturerat. Det är även viktigt att fritidsledare, lärare, personal inom socialtjänsten och polisen har kunskap om gängkriminalitet och våldsbejakande extremism för att tidigt kunna upptäcka och fånga upp barn och ungdomar som ligger i riskzonen för att dras in i sådana grupperingar.

Den ovan beskrivna fasmodellen skulle kunna utvecklas till att inrymma ett brottsförebyggande samarbete mellan de relevanta aktörerna i form av sociala insatsgrupper.

Regeringen bör ta initiativ till att inrätta lokala sociala insatsgrupper i syfte att minska skjutningar, dödligt våld och gängkriminalitet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att ta fram riktlinjer för konkreta förebyggande insatser på lokal nivå och vid behov bistå med hjälp och vägledning för att arbetet i de lokala sociala insatsgrupperna ska komma igång. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

11 Samordning mellan kommuner och myndigheter

Det är av stor vikt att samarbetet och informationsutbytet mellan kommuner och myndigheter är välfungerande för att tidigt hitta personer som ligger i riskzonen för att dras till gängkriminella eller våldsbejakande miljöer. Ingen ska ramla mellan stolarna p.g.a. byråkrati. Att samla den breda men ibland spretiga kunskap som myndigheter och kommuner kan besitta om en enskild person till en samlad helhet är prioriterat för att förhindra kriminellt beteende och radikaliserings. Samtidigt är det viktigt att bibehålla och upprätthålla hög rättssäkerhet i förfarandet och värna skyddet för den personliga integriteten. Vänsterpartiet anser att det är grundläggande att vi har en stark sekretess för uppgifter som rör enskilda. Samtidigt bör denna sekretess i vissa klart angivna fall kunna brytas, t.ex. för att skydda människor från att bli utsatta för allvarliga brott och att

beivra redan begångna brott. Det är dock av yttersta vikt att de sekretessbrytande reglerna är klart utformade och proportionerliga i förhållande till sitt syfte.

Vi ställer oss positiva till den utredning som regeringen tillsatt och som ska lämna förslag om hur kommunerna kan få ett lagstadgat ansvar för brottsförebyggande arbete (dir. 2019:94). I utredarens uppdrag ingår bl.a. att beskriva och analysera verksamheter inom kommunerna som kan bidra till det brottsförebyggande arbetet. Uppdraget ska redovisas senast den 15 juni 2021. I avvaktan på denna utredning avstår vi från att lägga fram något konkret yrkande på området i denna motion.

12 Mobila polisstationer för ökad trygghet

Ökad polisnärvaro kombinerad med de åtgärder vi föreslagit ovan skulle leda till ökat förtroende för polisen hos lokalbefolkningen. Fler mobila polisstationer i socialt utsatta områden skulle vara ett ytterligare steg för att skapa mer trygghet och göra polisen synligare för de boende. Arbetet i de mobila polisstationerna skulle kunna organiseras så att fältassistenter och andra socialsekreterare med uppsökande tjänster, t.ex. från sociala jourer, knyts till verksamheten. På så sätt kan barn och ungdomar i riskzonen för kriminalitet och missbruk fångas upp tidigt av myndigheterna.

Regeringen bör ge Polismyndigheten i uppdrag att ta fram en plan för att införa mobila polisstationer i samtliga socialt utsatta områden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

13 Trygghetsvärdar och trygghetszoner

I arbetet med att förbättra tryggheten och livskvaliteten för de boende i Gårdsten i Göteborg har bl.a. en särskild trygghetsgrupp inrättats. Gruppen består av personer som utövar tillsyn över och har ansvar för fastigheterna i området på kvällar och helger. De är synliga i området och finns till hands för att lösa olika problem, som kan handla om allt från att återställa hissar och öppna dörrar som fastnat till att se till att området är lugnt och attraktivt för de boende. Trygghetsvärdarna fungerar som förebilder för barn och ungdomar i området samtidigt som de skapar trygghet för äldre personer. Tidigare hade man väktare som svarade för Trygghetsgruppens uppgifter, men det ledde ofta till konflikter. Trygghetsgruppen har haft till uppgift att bygga upp förtroende hos de boende, vilket har lyckats, och man har även byggt upp ett bra samarbete med polisen. Trygghetsgruppen erbjuder sig att eskortera personer som känner sig otrygga när de går mellan bussen och bostaden. Antalet sådana uppdrag har minskat med tiden, vilket tyder på att tryggheten bland de boende har ökat. Vidare anordnas trygghetsvandringar som har haft stor uppslutning. Man ser också till att direkt ta tag i de problem som uppstår. Vid skadegörelse tar man reda på vilka som orsakat den och följer upp med t.ex. föräldrasamtal.⁹

Vänsterpartiet anser att de positiva erfarenheterna av trygghetsvärdar från Gårdsten bör spridas till alla socialt utsatta områden. Vi vill inrätta särskilda trygghetszoner där personer kan mötas upp för att promenera eller ta bussen tillsammans hem. Vid dessa

⁹ Aktivera samhället mot livskvalitetsbrott. Trygghetskommissionens förslag på hur säkerhet och trygghet ska kunna öka i människors vardag, 2018, s. 157–158.

trygghetszoner ska det finnas trygghetsvårdare som har till uppgift att skapa trygghet för de boende i området.

Regeringen bör ta initiativ till att inrätta särskilda trygghetszoner med trygghetsvårdare i socialt utsatta områden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

14 Socionomer och familjebehandlare på högstadieskolor

Ett annat positivt exempel kommer från stadsdelen Angered i Göteborg. Trygg i Angered är en modell för samarbetet mellan stadsdelsförvaltningen och polisen för att öka tryggheten i Angered. Där finns ett trygghetsråd som består av bl.a. politiker från stadsdelsnämnden, polisledningen i Polisområde Nordost, räddningstjänsten, bostadsbolag och fastighetsägare, företagarföreningen, Arbetsförmedlingen, Göteborgslokaler, park- och naturförvaltningen, idrotts- och föreningsförvaltningen, grundskoleförvaltningen, förskoleförvaltningen, Angeredsgymnasiet och Angeredsgymnasiet ungdomsråd. Syftet är att utveckla och samordna det förebyggande och trygghetsfrämjande arbetet i stadsdelen. Vidare finns det lokala, operativa SSPF-grupper i flera områden. SSPF är ett samarbete mellan skola, socialtjänst, polis och fritid som syftar till att förebygga att ungdomar hamnar i kriminalitet eller drogmissbruk. Målgruppen är barn och ungdomar mellan 12 och 18 år. SSPF har, i olika former, varit igång i Göteborg och Mölndal sedan 2007. År 2011 togs det fram en gemensam modell för arbetet. Varje lokalområde har en koordinator samt en arbetsgrupp och en styrgrupp som båda består av representanter från de fyra samverkande parterna. Arbetsgruppens roll är bl.a. att tidigt identifiera ungdomar i riskzon och snabbt och tillsammans sätta in insatser.¹⁰

I Angered har varje högstadieskola fått en socionom och två familjebehandlare. De skolsociala samverkansteam ska hjälpa elever som är i farozonen för att gå in i kriminalitet att i stället fokusera på skolan. Socialtjänsten bekostar socionomen som är placerad på skolan. Fokus är elever som har hög skolfrånvaro, är stökiga eller riskerar att dras in i kriminalitet. Eftersom socionomen finns på skolan kan socialtjänsten komma in tidigare i processen, vilket gör det lättare att hjälpa de elever som är utsatta.

Regeringen bör se över möjligheten att inrätta skolsociala samverkansteam med socionomer och familjebehandlare vid samtliga högstadieskolor i socialt utsatta områden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

15 Kvinnor i socialt utsatta områden

Kvinnor, särskilt unga kvinnor, är alltid en extra utsatt grupp i samhället. Det är ingen skillnad i socialt utsatta områden. De uppger i högre grad att de är mer otrygga och oroliga för att bli utsatta för brott i sina egna bostadsområden jämfört med kvinnor i andra områden. Även deras faktiska utsatthet för brott är högre.¹¹

¹⁰ SSPF – Ett fokus på ungdomar i riskzon. En implementeringsutvärdering av samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid för att motverka kriminalitet och missbruk, FoU i Väst, Göteborgsregionens kommunalförbund, 2015.

¹¹ Utvecklingen i socialt utsatta områden i urban miljö 2006–2017 – En rapport om utsatthet, otrygghet

Unga kvinnor i gängkriminella miljöer dras in i kriminalitet och riskerar att utnyttjas grovt av männen. Kvinnor får t.ex. agera narkotikakurirer, gömma vapen och uppge falska alibin. Det förekommer även att kvinnor själva är aktiva och har drivande roller i gängen. Kriminaliteten kryper ned i åldrarna och unga icke straffmyndiga utnyttjas av kriminella gäng. Tystnadskultur råder och gängets heder är det viktigaste; att prata med polis, skola och socialtjänst straffas av gänget. Unga flickor bildar även egna gäng. För att skapa status används våld, hot, rymningar från familj och sociala insatser. Det är en oroande situation att flickor i så pass ung ålder numera organiserar sig, precis som pojkgäng alltid gjort. Kvinnor i gängkriminella miljöer har hittills inte uppmärksammats särskilt mycket av samhället. Dessa kvinnor är i behov av delvis andra åtgärder än männen för att inte dras in i eller kunna lämna ett liv i gängkriminalitet.

I bostadsområden, som ofta ligger inom utsatta områden, vill många organiserade gäng, nätverk eller familjer skapa ett parallellt samhälle. Det är gruppens heder och regler som är det viktigaste, inte samhällets lagar och normer. Strukturerna är patriarkala och våldsamma, och kriminalitet som narkotika- och vapenförsäljning livnär stora delar av gruppen. Kvinnor och flickor, men även pojkar och unga män, kontrolleras och förtrycks. Det blir viktigt att gruppen inte deltar i resten av samhällets aktiviteter och att gruppens status och heder är det som ska skyddas. Den kollektiva statusen blir viktigare än individens frihet.

Vänsterpartiet anser att kvinnors livssituation i socialt utsatta områden i högre grad behöver uppmärksammas. Kvinnors villkor behöver synliggöras särskilt för att skapa en positiv förändring.

Regeringen bör ta initiativ till åtgärder för att kvinnor i socialt utsatta områden ska få likvärdiga förutsättningar som kvinnor i andra områden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

16 Förbjud s.k. knarkskrämmor i tätbebyggda områden

I syfte att bekämpa droghandel och kriminalitet har så kallade ljudlarm/knarkskrämmor satts upp på ett flertal platser i bl.a. Stockholmsförorter. Ljudlarmen är en teknik som sänder ut en signal, ett högfrekvent ljud, som bara unga under 25 år ska kunna uppfatta och som är störande och obehagligt. Detta är en metod som bl.a. används för att bekämpa råttor och andra skadedjur. Nu används samma teknik för att få oönskade personer att inte befinna sig på en särskild plats. Konsekvensen av ljudlarmet är att i synnerhet unga mår illa, får yrsel och huvudvärk samt hör ett tinnitusliknande ljud.

Ljudlarmen sätts upp i hyreshus och vid förskolor i syfte att unga personer inte ska kunna vistas på platsen under kvällar och helger. Men det är fler än bara unga som drabbas; många boende uppfattar den obehagliga ljudsignalen. Ljudlarm som satts upp i trappuppgångar och portar och i parkeringshus har hörts på gatan och i det offentliga rummet. För de boende i området påverkas vardagen markant. Stockholms äldre- och trygghetsborgarråd har meddelat att han önskar att ljudlarmen ska spridas över hela landet och ser det som en effektiv metod att bli av med skadegörelse och narkotikahandel. Vad det egentligen handlar om är att flytta på oönskade personer och begränsa deras rörelsefrihet. Droghandeln torde dock fortsätta på någon annan plats så länge efterfrågan på narkotika finns. Det finns varken något trygghetsskapande eller brotts-

bekämpande i det. Snarare bidrar ljudlarmen till att förstärka känslan av otrygghet då människor som uppfattar ljudet inte kan vistas på vissa platser i sina bostadsområden.

Autismförbundet i Storbritannien har riktat skarp kritik mot metoden då personer med autism ofta har en auditiv överkänslighet och får mer intensiva reaktioner på ljud, även om de är över 25 år. Flera människorättsorganisationer i Storbritannien har hävdad att metoden strider mot de mänskliga rättigheterna. Europarådets parlamentariska församling har rekommenderat att ljudlarm förbjuds av nationella regeringar (2010). De hänvisar till Europakonventionen om mänskliga rättigheter.

I dag saknas lagstiftning som tar sikte på ljudlarmens begränsningar av rörelsefriheten för vissa grupper av människor. Kommunen har rätt att meddela föreskrifter för att upprätthålla den allmänna ordningen på offentlig plats, vilket kan tolkas på en rad olika sätt. Ljudlarmen omfattas av produktsäkerhetslagen och ska uppfylla vissa produktsäkerhetskrav för att få säljas. Det är Konsumentverket som har tillsynsansvar för att dessa regler följs. Med stöd av miljöbalken är det även möjligt att ingripa om det finns en risk för skada eller olägenhet för människors hälsa när ljudlarmen används. Den som upplever att den är störd kan vända sig till den nämnd i kommunen som ansvarar för miljö- och hälsoskydd. Kommunen får då, i det enskilda fallet, bedöma om ljudet utgör en olägenhet för människors hälsa och kan i så fall ställa krav på att det ska vidtas åtgärder. Kommunens beslut kan överklagas till länsstyrelsen.

Enligt Vänsterpartiets mening är denna reglering av ljudlarmen bristfällig. Det är orimligt att människor inte kan röra sig fritt i områden där de bor och att de blir störda i sina bostäder. Vi anser att tekniken aldrig ska kunna riktas mot människor i deras bostadsområden. Däremot är det i sin ordning att sätta upp dylika larm i t.ex. industriområden för bevakningsändamål under tider som människor normalt inte vistas där.

Regeringen bör återkomma med förslag som förbjuder knarkskrämmor/ljudlarm i tätbefolkade områden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

17 Riktade insatser mot narkotikabruk

En rapport från Brå 2019¹² visar att den kriminella miljön upprätthålls av de marknader som utgör huvudnäringen i miljön, främst narkotika. Rapporten lyfter fram tre saker som kan minska kriminaliteten. Fortsatta insatser måste ges till individer i socioekonomiskt utsatta områden. Polisen måste fortsätta jobba aktivt med att begränsa narkotikahandeln och tillgången på skjutvapen. Vidare måste det finnas en väg ut ur kriminaliteten, t.ex. avhoppbar verksamhet eller annat stöd för att bryta med sin kriminalitet. Enligt rapporten bör fokus inte bara ligga på tillgången till narkotika, vilken möjligen kan regleras genom att arbeta mot införsel och smuggling, utan även på efterfrågan. Anledningen till detta är att det inte tycks vara ovanligt med konflikter som har sin grund i exempelvis konkurrens om försäljningsområden och kunder.

Så länge det finns efterfrågan på narkotika kommer det att finnas en marknad som leder till kriminalitet, våld och konflikter mellan olika gäng. En analys av Brå¹³ visar att ungdomar i rikare stadsdelar i Stockholm mer sällan misstänks för narkotikabruk än

¹² Brottsförebyggande rådet, Skjutningar i kriminella miljöer, rapport 2019:3.

¹³ Brottsförebyggande rådet, Narkotikaanvändning och misstankar om eget bruk bland ungdomar i Stockholm, kortanalys 2/2018.

ungdomar i områden med lägre medelinkomst, trots att de rapporterar högre narkotika-konsumtion. Även bakgrundsfaktorer som boendeform och föräldrars utbildning har betydelse för risken att misstänkas för eget bruk av narkotika. Ungdomar som bor i hyresrätt löper 80 procent högre risk att misstänkas än ungdomar i bostadsrätt eller småhus, och de vars föräldrar saknar eftergymnasial utbildning löper 70 procent högre risk att misstänkas än de vars föräldrar har högre utbildning. Detta visar att insatserna för att minska efterfrågan på narkotika måste ökas och även riktas mot högkonsumtionsområden. Den narkotikahandel som upprätthålls av efterfrågan på narkotika bland människor i välbärgade områden är en starkt bidragande orsak till våldet och otryggheten i socialt utsatta områden.

Regeringen bör därför ge Polismyndigheten i uppdrag att genomföra riktade insatser mot områden med hög narkotikakonsumtion i syfte att strypa efterfrågan. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Linda Westerlund Snecker (V)

Christina Høj Larsen (V)

Jon Thorbjörnson (V)

Mia Sydow Mölleby (V)

Jessica Wetterling (V)